УДК 338.43:637.1:502.131.1(477)
DOI: https://doi.org/10.37734/2409-6873-2026-4-3

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ МОЛОКО-ПРОДУКТОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Ю. А. ГАЙБУРА
кандидат економічних наук, доцент,
завідувач кафедри економіки,
міжнародних економічних відносин та торгівлі,
Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-2267-4968

Анотація. Мета *статті полягає в обґрунтуванні системного підходу до визначення конкурентоспроможності молоко-продуктового підкомплексу України в контексті Цілей сталого розвитку, ідентифікації ключових чинників її формування та визначенні стратегічних пріоритетів зміцнення конкурентних позицій на внутрішньому і зовнішньому ринках.* ***Методика дослідження.*** *Для досягнення поставленої мети використано системний, комплексний і структурно-функціональний підходи, методи аналізу та синтезу, порівняльний, структурно-логічний і графічний методи, а також метод узагальнення, що дали змогу систематизувати детермінанти конкурентоспроможності та встановити їх взаємозв'язок із Цілями сталого розвитку.* ***Результати.*** *Обґрунтовано доцільність оцінювання конкурентоспроможності молоко-продуктового підкомплексу за взаємопов'язаними економічним, виробничо-технологічним, соціальним, екологічним і зовнішньоекономічним блоками показників. Визначено ключові передумови формування конкурентних переваг, зокрема стабілізацію сировинної бази, підвищення продуктивності молочного скотарства, технологічну модернізацію, активізацію інвестиційно-інноваційної діяльності, ресурсозбереження, забезпечення якості та безпечності продукції, розвиток людського капіталу й нарощування експортного потенціалу. Систематизовано стратегічні пріоритети конкурентного розвитку підкомплексу з урахуванням вимог економічної результативності, соціальної стійкості та екологічної відповідальності.* ***Практична значущість результатів дослідження.*** *Практичне використання запропонованого підходу дасть змогу комплексно оцінювати конкурентні позиції молоко-продуктового підкомплексу України, визначати резерви підвищення ефективності використання ресурсів і технологічного оновлення, обґрунтовувати стратегічні рішення щодо розвитку виробництва та переробки молока, а також узгоджувати напрями зміцнення конкурентоспроможності з національними пріоритетами сталого розвитку.*

Ключові слова: *конкурентоспроможність, молоко-продуктовий підкомплекс, молочне виробництво, сталий розвиток, Цілі сталого розвитку, продовольча безпека, технологічна модернізація, інвестиції, ресурсоефективність, експортний потенціал.*

Постановка проблеми в загальному вигляді та зв'язок із найважливішими науковими чи практичними завданнями. Конкурентоспроможність молоко-продуктового підкомплексу України визначається сукупністю економічних, виробничо-технологічних, соціальних, екологічних та інституційних факторів. Скорочення сировинної бази, зростання вартості ресурсів, необхідність технологічної модернізації, посилення вимог до якості та безпечності продукції формують нові умови функціонування суб'єктів підкомплексу. За таких обставин конкурентоспроможність не може оцінюватися лише через рівень собівартості, цін або прибутковості, оскільки її довгострокове забезпечення залежить від здатності підприємств адаптуватися до структурних, технологічних та екологічних змін.

Важливого значення набуває узгодження конкурентного розвитку молоко-продуктового підкомплексу з Цілями сталого розвитку. Його функціонування безпосередньо пов'язане із продовольчою безпекою, зайнятістю сільського населення, економічним зростанням, технологічними інноваціями, раціональним використанням природних ресурсів та екологічною відповідальністю. Водночас європейська інтеграція України посилює вимоги до якості, безпечності, простежуваності та екологічних характеристик молочної продукції.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю формування такої моделі конкурентоспроможності молоко-продуктового підкомплексу, яка поєднувала б економічну результативність із соціальною та екологічною стійкістю. Це передбачає врахування продуктивності, стану сировинної бази, технологічного та інвестиційного забезпечення, ресурсо- й енергоефективності, якості продукції, людського капіталу та експортного потенціалу.

Таким чином, наукова проблема полягає у необхідності системного обґрунтування конку-

© Ю. А. Гайбура, 2026
Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

рентоспроможності молоко-продуктового підкомплексу України з урахуванням орієнтирів сталого розвитку та визначення пріоритетів її підвищення в сучасних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика конкурентоспроможності молочного виробництва досліджується у працях вітчизняних і зарубіжних науковців. O. Nivievskyi та S. Cramon-Taubadel [2] визначили основні детермінанти конкурентоспроможності молочного скотарства України, акцентуючи увагу на масштабах господарювання, продуктивності та ефективності використання праці. О. А. Козак та М. І. Козак [3] розширили зазначену проблематику, розглядаючи молоко-продуктовий підкомплекс у взаємозв'язку з реалізацією Цілей сталого розвитку.

Міжнародний аспект конкурентоспроможності досліджено Y. Zolotnytska [4], яка встановила наявність конкурентних переваг української молочної промисловості за окремими товарними групами та одночасно визначила проблеми недостатнього самозабезпечення, обмеженого використання переробних потужностей і торговельного дисбалансу. N. Stoliarchuk та співавтори [5] акцентують увагу на інвестиційному забезпеченні модернізації молочних підприємств як важливій передумові їх сталого розвитку.

Разом із тим більшість наукових досліджень зосереджується на окремих складових конкурентоспроможності – продуктивності, сировинному забезпеченні, інвестиціях, технологічній модернізації або експорті. Недостатньо комплексно розглядається взаємозв'язок цих факторів із соціальними та екологічними параметрами сталого розвитку.

Невирішеною залишається проблема формування інтегрованого підходу до оцінювання конкурентоспроможності молоко-продуктового підкомплексу, який поєднував би економічні, виробничо-технологічні, соціальні, екологічні та зовнішньоекономічні характеристики. Саме ця проблематика визначає спрямованість подальшого дослідження та обґрунтування стратегічних пріоритетів підвищення конкурентоспроможності молоко-продуктового підкомплексу України в контексті Цілей сталого розвитку.

Формування цілей статті (постановка завдання). Метою статті є обґрунтування системного підходу до визначення конкурентоспроможності молоко-продуктового підкомплексу України в контексті Цілей сталого розвитку, визначення ключових економічних, виробничо-технологічних, соціальних, екологічних та зовнішньоекономічних чинників її формування, а також обґрунтування стратегічних пріоритетів підвищення конкурентних позицій підкомплексу на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Для досягнення поставленої мети визначено такі цілі: розкрити сутність конкурентоспроможності молоко-продуктового підкомплексу в контексті Цілей сталого розвитку; систематизувати основні економічні, виробничо-технологічні, соціальні, екологічні та зовнішньоекономічні чинники її формування; обґрунтувати комплексний підхід до оцінювання конкурентоспроможності; визначити стратегічні пріоритети її підвищення на основі технологічної модернізації, ресурсоефективності, інноваційного розвитку та зміцнення експортного потенціалу.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження становили системний, комплексний та структурно-функціональний підходи, що дали змогу розглянути молоко-продуктовий підкомплекс як взаємопов'язану сукупність виробничих, переробних, збутових та інституційних елементів. У процесі дослідження використано методи аналізу і синтезу – для систематизації факторів конкурентоспроможності; порівняльний метод – для оцінювання конкурентних позицій молочної промисловості; структурно-логічний метод – для встановлення взаємозв'язків між конкурентоспроможністю та Цілями сталого розвитку; узагальнення – для визначення основних напрямів стратегічного розвитку; а також графічний і табличний методи – для систематизації та представлення результатів дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Конкурентоспроможність молоко-продуктового підкомплексу України в сучасних умовах визначається сукупністю економічних, виробничо-технологічних, соціальних, екологічних та інституційних характеристик, які формують його здатність забезпечувати стійке функціонування, відтворення ресурсної бази, створення доданої вартості та утримання позицій на внутрішньому і зовнішньому ринках. Такий підхід передбачає відхід від трактування конкурентоспроможності виключно через рівень собівартості або цінові параметри продукції та її розгляд як комплексної характеристики результативності функціонування взаємопов'язаних суб'єктів виробництва, переробки, зберігання, логістики та реалізації молочної продукції.

Концептуальним підґрунтям такого підходу є інтеграція економічних результатів із цілями сталого розвитку. На національному рівні Цілі сталого розвитку України до 2030 р. визначені як орієнтири для розроблення прогнозних і програмних документів та нормативно-правових актів, що мають забезпечувати збалансованість економічного, соціального та екологічного вимірів розвитку [1]. Безпосереднє значення для молоко-продуктового підкомплексу мають положення щодо подолання голоду, забезпечення продовольчої безпеки та сталого розвитку сільського господарства, забезпечення здорового способу життя, гідної

праці та економічного зростання, розвитку інноваційної інфраструктури, відповідального виробництва і споживання, протидії зміні клімату, збереження екосистем та розвитку партнерства [1].

Взаємозв'язок конкурентоспроможності молоко-продуктового підкомплексу із цілями сталого розвитку зумовлений специфікою його економічної та соціальної ролі. Молочне виробництво одночасно формує продовольчу пропозицію, забезпечує сировиною переробну промисловість, створює робочі місця у сільській місцевості та забезпечує формування доходів суб'єктів аграрного виробництва. Відповідно, скорочення виробничої бази або погіршення економічних умов функціонування молочних підприємств має наслідки не лише для окремих суб'єктів господарювання, а й для продовольчої безпеки та соціально-економічної стійкості сільських територій. Дослідження конкурентоспроможності молочного скотарства України підтверджує залежність результативності від масштабів господарювання, продуктивності та інтенсивності використання праці, що визначає необхідність орієнтації конкурентної політики на підвищення ефективності виробничих процесів [2].

У цьому контексті конкурентоспроможність молоко-продуктового підкомплексу доцільно розглядати на декількох взаємопов'язаних рівнях. На рівні первинного виробництва визначальними є обсяги та якість виробленого молока, продуктивність корів, ефективність годівлі, генетичний потенціал стада, ветеринарне забезпечення, технологічна оснащеність та рівень витрат. На рівні переробки конкурентоспроможність визначається можливостями використання сучасних технологій, стабільністю сировинного забезпечення, якістю та безпечністю готової продукції, асортиментною політикою, рівнем доданої вартості та ефективністю використання матеріальних, енергетичних і водних ресурсів. На рівні збуту значення набувають логістика, стандартизація, простежуваність, маркетингові канали, доступ до торговельних мереж та зовнішніх ринків.

Зазначена система взаємозв'язків відповідає сучасному розумінню сталого розвитку молокопродуктового підкомплексу. У наукових дослідженнях українського молочного сектору його функціонування пов'язується одночасно з продовольчою безпекою, економічною ефективністю, соціальним розвитком та екологічною відповідальністю. Відповідно, забезпечення конкурентоспроможності не може обмежуватися максимізацією поточного економічного результату, оскільки довгострокова конкурентна позиція залежить від здатності суб'єктів підкомплексу підтримувати ресурсну базу, адаптувати технології до нових вимог та забезпечувати відповідність продукції сучасним стандартам якості й безпечності [3].

Особливе значення має продовольчий вимір конкурентоспроможності. Молоко та молочні продукти належать до базових складових харчового забезпечення населення, тому стабільність їх виробництва та доступність безпосередньо пов'язані з досягненням Цілі сталого розвитку 2 «Подолання голоду, досягнення продовольчої безпеки, поліпшення харчування та сприяння сталому розвитку сільського господарства». Відповідно, конкурентоспроможний молоко-продуктовий підкомплекс має забезпечувати не лише достатній обсяг продукції, а й її якісні, безпечні та економічно доступні характеристики. Зниження виробничого потенціалу молочного сектору, дефіцит сировини або залежність від імпортних продуктів обмежують можливості забезпечення стабільної продовольчої пропозиції.

Сировинна складова формує базовий рівень конкурентоспроможності молоко-продуктового підкомплексу. Недостатня кількість молочної сировини, нерівномірність її постачання, технологічна неоднорідність виробництва та відмінності у якості молока створюють обмеження для завантаження переробних потужностей. За результатами сучасного дослідження конкурентної позиції української молочної промисловості, серед проблем сектору визначаються недостатній рівень самозабезпечення молочною продукцією та неповне використання переробних потужностей через обмеженість сировинної бази [4].

Водночас сировинна проблема має не лише кількісний, а й якісний характер. Зростання конкурентоспроможності передбачає формування стабільної системи постачання молока, яка забезпечує необхідні фізико-хімічні, мікробіологічні та санітарні характеристики сировини. У цьому випадку підвищення продуктивності тварин має супроводжуватися модернізацією технологій утримання, годівлі, доїння, охолодження та первинного зберігання молока. Зазначені заходи створюють передумови для скорочення технологічних втрат, підвищення якості кінцевої продукції та збільшення її доданої вартості.

Іншим визначальним напрямом є технологічна модернізація. Конкурентоспроможність підприємств молочного сектору залежить від здатності здійснювати інвестиції в обладнання, автоматизацію, цифрові технології, енергоефективні системи, лабораторний контроль та управління виробничими процесами. Сучасне дослідження інвестиційних потреб українських молочних підприємств підтверджує необхідність залучення інвестицій у модернізацію та інновації як інструмент забезпечення сталого розвитку сектору [5].

Інвестиційний компонент безпосередньо пов'язаний із досягненням Цілі сталого розвитку 9 щодо розвитку промисловості, іннова-

цій та інфраструктури. Для молоко-продуктового підкомплексу це означає необхідність переходу до технологічно модернізованої моделі функціонування, за якої конкурентні переваги формуються не лише за рахунок нижчої ціни, а й через продуктивність, стабільність якості, ресурсоефективність, інноваційність та здатність створювати продукцію з вищою доданою вартістю. Модернізація обладнання, автоматизація окремих операцій, цифровий контроль виробництва та розвиток систем управління якістю формують довгострокові фактори конкурентоспроможності.

Окремим напрямом виступає енергетична ефективність. Переробка молока передбачає значне використання енергетичних ресурсів для охолодження, пастеризації, сушіння, пакування та зберігання продукції. Тому зниження енергоємності виробництва одночасно впливає на собівартість продукції та екологічну результативність підприємств. Відповідно, енергоефективність набуває подвійного значення: економічного як чинник зменшення витрат та екологічного як інструмент скорочення ресурсного навантаження. Така орієнтація відповідає положенням державної екологічної політики, яка передбачає стимулювання енергоефективності, сталого виробництва та низьковуглецевого розвитку [6].

Екологічний компонент конкурентоспроможності також охоплює використання водних ресурсів, поводження з відходами, очищення стічних вод, управління побічними продуктами та зниження негативного впливу виробництва на довкілля. Для молочного виробництва ці питання мають системний характер, оскільки вода використовується на різних етапах технологічного циклу, а виробничі стоки можуть створювати додаткове екологічне навантаження. Тому підвищення конкурентоспроможності потребує впровадження технологій повторного використання ресурсів, скорочення втрат, удосконалення систем очищення та підвищення ефективності водокористування. Відповідні орієнтири узгоджуються з положеннями Водної стратегії України до 2050 р., яка визначає довгострокові засади раціонального використання та охорони водних ресурсів [7].

Цілі сталого розвитку також формують нові вимоги до системи відповідального виробництва та споживання. Для молоко-продуктового підкомплексу це передбачає скорочення технологічних втрат, оптимізацію використання сировини, підвищення коефіцієнта її переробки, розширення використання побічних продуктів та формування замкнених виробничих циклів. Особливого значення набуває перехід від ресурсомісткої моделі виробництва до моделі, заснованої на ефективному використанні ресурсів та максимізації доданої вартості. Такий підхід одночасно підвищує економічну ефективність підприємств і зменшує негативне навантаження на природне середовище.

Соціальний вимір конкурентоспроможності пов'язаний із забезпеченням зайнятості, доходів сільського населення та розвитку сільських територій. Молочне виробництво має значний територіальний ефект, оскільки значна частина виробничих операцій здійснюється безпосередньо у сільській місцевості, а переробні підприємства формують додатковий попит на транспортні, ветеринарні, сервісні, торговельні та інші послуги. Отже, збереження та розширення виробничого потенціалу молоко-продуктового підкомплексу створює передумови для підтримання економічної активності сільських територій та реалізації Цілі сталого розвитку 8 щодо гідної праці та економічного зростання.

Інституційне середовище також визначає можливості формування конкурентних переваг. Державна політика у сфері аграрного виробництва, стандартизації, безпечності харчових продуктів, екологічного регулювання, інвестиційної підтримки та зовнішньої торгівлі формує умови функціонування суб'єктів молоко-продуктового підкомплексу. Стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій України до 2030 р. орієнтована на формування конкурентоспроможного, стійкого та експортно орієнтованого аграрного сектору, що визначає відповідний інституційний контекст розвитку молочного виробництва та переробки [8].

Важливим інституційним фактором є гармонізація вимог до якості та безпечності молочної продукції з європейськими стандартами. Європейська інтеграція поступово змінює критерії конкурентоспроможності, посилюючи значення простежуваності, контролю якості, ветеринарно-санітарних вимог, маркування та технологічної відповідності. У результаті доступ до зовнішніх ринків визначається не лише рівнем цін, а комплексом характеристик, що забезпечують довіру до продукції та стабільність її якісних параметрів.

Зовнішньоторговельна складова конкурентоспроможності набуває особливого значення в умовах інтеграції України до європейського економічного простору. Дослідження конкурентної позиції української та польської молочної промисловості за 2021–2023 рр. засвідчує наявність у України порівняльних переваг за окремими товарними групами, зокрема за вершковим маслом і молочним жиром, згущеним та сухим молоком і сироваткою. Одночасно виявлено проблеми недостатнього самозабезпечення, обмеженого використання переробних потужностей та від'ємного торговельного балансу за молочною продукцією [4].

Зазначені результати дають підстави розглядати експортний потенціал не як самостійну характеристику, а як результат накопичення внутрішніх конкурентних переваг. Здатність вихо-

дити на зовнішні ринки залежить від достатності сировинної бази, технологічного рівня переробки, відповідності продукції стандартам, логістичної спроможності, маркетингової організації та стабільності постачання. Відповідно, розширення експорту має супроводжуватися структурними змінами всередині підкомплексу, спрямованими на підвищення продуктивності та створення продукції з більшою доданою вартістю.

У системі сталого розвитку особливого значення набуває поєднання економічної ефективності та екологічної відповідальності. Державна екологічна стратегія України до 2030 р. передбачає формування засад сталого споживання і виробництва, стимулювання екологічно відповідального бізнесу, енергоефективності, низьковуглецевого розвитку та інтеграції екологічної політики у соціально-економічне планування [6]. Для молоко-продуктового підкомплексу це означає необхідність включення екологічних показників до системи оцінювання конкурентоспроможності поряд із показниками продуктивності, рентабельності, фондовіддачі, собівартості та експортної активності.

Узагальнення сучасних підходів дає підстави визначати конкурентоспроможність молоко-продуктового підкомплексу як здатність взаємопов'язаної сукупності його суб'єктів забезпечувати стійке виробництво та реалізацію конкурентної молочної продукції шляхом ефективного використання ресурсів, технологічної та інноваційної модернізації, забезпечення якості й безпечності, формування доданої вартості, розвитку людського капіталу та мінімізації негативного впливу на довкілля відповідно до стратегічних орієнтирів сталого розвитку.

Відповідно, оцінювання конкурентоспроможності молоко-продуктового підкомплексу доцільно здійснювати за комплексом економічних, виробничо-технологічних, соціальних, екологічних та зовнішньоекономічних показників. Економічний блок має охоплювати продуктивність, собівартість, рентабельність, прибутковість та обсяги створеної доданої вартості. Виробничо-технологічний блок повинен характеризувати рівень технічного оснащення, продуктивність тварин, якість сировини, технологічну ефективність та інноваційну активність. Соціальний блок має враховувати зайнятість, оплату праці та вплив на розвиток сільських територій. Екологічний блок повинен включати показники ресурсо- та енергоємності, водокористування, утворення відходів і викидів. Зовнішньоекономічний блок характеризує експортну активність, товарну структуру експорту, наявність порівняльних переваг та здатність продукції відповідати вимогам міжнародних ринків.

Такий підхід відповідає сучасній логіці моніторингу Цілей сталого розвитку, за якої економічні результати мають оцінюватися у взаємозв'язку із соціальними та екологічними показниками. Національна система цілей сталого розвитку передбачає здійснення моніторингу їх реалізації та використання відповідних орієнтирів під час формування програмних документів [1]. Для молоко-продуктового підкомплексу це формує передумови для переходу від фрагментарного оцінювання окремих виробничих показників до системної оцінки конкурентоспроможності.

Стратегічні пріоритети підвищення конкурентоспроможності молоко-продуктового підкомплексу України мають концентруватися на відновленні та нарощуванні сировинної бази, підвищенні продуктивності молочного скотарства, модернізації переробних підприємств, розвитку інновацій та цифрових технологій, скороченні ресурсної та енергетичної місткості виробництва, забезпеченні якості та безпечності продукції, розширенні виробництва продукції з високою доданою вартістю, розвитку експортного потенціалу та посиленні кооперацийних зв'язків між виробниками, переробниками, торговельними структурами, фінансовими установами, науковими організаціями та державними інституціями.

Окреме значення має інвестиційне забезпечення зазначених пріоритетів. Інвестиції у модернізацію виробничої бази формують передумови одночасного підвищення продуктивності, якості, ресурсоефективності та стійкості підприємств. Дослідження українських молочних підприємств підтверджує необхідність оцінювання інвестиційної потреби у взаємозв'язку із завданнями сталого розвитку, що підкреслює стратегічний характер інвестиційної складової конкурентоспроможності [5].

З огляду на це, конкурентоспроможність молоко-продуктового підкомплексу України у контексті Цілей сталого розвитку набуває характеру інтегрованої системної категорії. Її формування визначається не окремим фактором, а сукупною дією продуктивності, ресурсного забезпечення, технологічного рівня, інвестиційної активності, якості продукції, людського капіталу, інституційного середовища, екологічної ефективності та зовнішньоторговельної спроможності. Реалізація зазначених компонентів створює передумови для переходу молоко-продуктового підкомплексу від моделі переважно екстенсивного та ресурсомісткого розвитку до моделі, орієнтованої на продуктивність, інноваційність, додану вартість, ресурсоефективність і стійкість.

Таким чином, забезпечення конкурентоспроможності молоко-продуктового підкомплексу України має здійснюватися на основі комплексного поєднання економічних і стратегічних орієнтирів сталого розвитку. Його результативність визначатиметься здатністю суб'єктів під-

комплексу забезпечувати стабільну сировинну базу, технологічну модернізацію, високу якість і безпечність продукції, ефективне використання ресурсів, розвиток людського капіталу, екологізацію виробничих процесів та розширення присутності на внутрішньому і міжнародному ринках. Відповідно, конкурентоспроможність у довгостроковій перспективі має оцінюватися не лише через поточні фінансові результати, а й через здатність молоко-продуктового підкомплексу забезпечувати економічну, соціальну та екологічну стійкість відповідно до національних орієнтирів сталого розвитку.

Висновки із зазначених проблем і перспективи подальших досліджень у поданому напрямі. Проведене дослідження засвідчило, що конкурентоспроможність молоко-продуктового підкомплексу України є комплексною характеристикою, формування якої визначається взаємодією економічних, виробничо-технологічних, соціальних, екологічних та зовнішньоекономічних факторів. Її забезпечення в сучасних умовах потребує відходу від переважно цінового підходу та врахування довгострокової здатності суб'єктів підкомплексу забезпечувати ефективне використання ресурсів, стабільну якість продукції, технологічне оновлення та формування доданої вартості.

Обґрунтовано безпосередній взаємозв'язок конкурентоспроможності молоко-продуктового підкомплексу з Цілями сталого розвитку, насамперед у сферах продовольчої безпеки, економічного зростання, гідної праці, інновацій, відповідального виробництва і споживання та екологічної стійкості. Реалізація цих орієнтирів передбачає зміцнення сировинної бази, підвищення продуктивності молочного скотарства, модернізацію переробних потужностей, розвиток інвестиційної та інноваційної активності, підвищення енерго- і ресурсоефективності та забезпечення належної якості й безпечності продукції.

Встановлено, що перспективи конкурентного розвитку молоко-продуктового підкомплексу значною мірою залежать від його здатності поєднувати економічну результативність із соціальною та екологічною відповідальністю. Важливими передумовами цього є розвиток людського капіталу, посилення кооперaційних зв'язків між учасниками підкомплексу, удосконалення інституційного середовища та адаптація виробничих і переробних процесів до європейських вимог.

Запропоновано здійснювати оцінювання конкурентоспроможності за взаємопов'язаними економічним, виробничо-технологічним, соціальним, екологічним та зовнішньоекономічним блоками показників. Такий підхід дозволяє комплексніше визначати конкурентні позиції молоко-продуктового підкомплексу та враховувати не лише поточні результати його функціонування, а й потенціал довгострокового розвитку.

Стратегічними пріоритетами підвищення конкурентоспроможності визначено відновлення сировинної бази, технологічну модернізацію, залучення інвестицій, цифровізацію, скорочення ресурсо- та енергоємності виробництва, розширення випуску продукції з високою доданою вартістю та зміцнення експортного потенціалу. Їх реалізація формує передумови переходу молоко-продуктового підкомплексу України до моделі розвитку, орієнтованої на продуктивність, інноваційність, ресурсоефективність та стійкість, що відповідає довгостроковим орієнтирам Цілей сталого розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : Указ Президента України від 30.09.2019 № 722/2019. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019 (дата звернення: 04.10.2026).

2. Nivievskyi O., Cramon-Taubadel S. The Determinants of Dairy Farming Competitiveness in Ukraine. 2008 International Congress, European Association of Agricultural Economists. 2008. DOI: https://doi.org/10.22004/ag.econ.44059. (дата звернення: 04.10.2026).

3. Козак О. А., Козак М. І. Молокопродуктовий підкомплекс у реалізації цілей сталого розвитку. *Економіка АПК.* 2021. № 8. С. 40–57. DOI: https://doi.org/10.32317/2221-1055.202108040 (дата звернення: 04.10.2026).

4. Zolotnytska Y. Competitive Position of the Polish and Ukrainian Dairy Industry. *Zagadnienia Ekonomiki Rolnej / Problems of Agricultural Economics*. 2025. Vol. 384, No. 3. P. 51–73. DOI: https://doi.org/10.30858/zer/204785

5. Stoliarchuk N., Kielbasa P., Dibrova A., Dibrova L., Nahorna O., Kukharets V., Hutsol T. Attracting Investment in the Modernization of Ukrainian Dairy Enterprises as a Tool for Sustainable Development. *Sustainability*. 2026. Vol. 18, No. 2. Article 996. DOI: https://doi.org/10.3390/su18020996

6. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року : Закон України від 28.02.2019 № 2697-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19 (дата звернення: 04.10.2026).

7. Про схвалення Водної стратегії України на період до 2050 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 09.12.2022 № 1134-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1134-2022-%D1%80 (дата звернення: 04.10.2026).

8. Про схвалення Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025–2027 роках : розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.11.2024 № 1163-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1163-2024-%D1%80 (дата звернення: 04.10.2026).

9. Sustainable Development Goals. Ukraine 2020. Monitoring Report. Kyiv : United Nations in Ukraine, 2020. URL: https://www.unicef.org/ukraine/media/11501/file/SDG%20Ukraine%20Monitoring%20Report%202020%20engl.pdf (дата звернення: 04.10.2026).

10. Dairy Processing: In-depth Review of Strategic Trade Sectors in Ukraine. *USAID Competitive Economy Program in Ukraine*. 2020. URL: https://me.gov.ua/download/609be069-a4ec-461e-813d-af8d46215d12/file.pdf (дата звернення: 04.10.2026).

REFERENCES

1. President of Ukraine. (2019). *On the Sustainable Development Goals of Ukraine for the period up to 2030*: Decree of the President of Ukraine No. 722/2019, September 30, 2019. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019 (accessed October 4, 2026).

2. Nivievskyi, O., & Cramon-Taubadel, S. (2008). The determinants of dairy farming competitiveness in Ukraine. *2008 International Congress, European Association of Agricultural Economists*. DOI: https://doi.org/10.22004/ag.econ.44059.

3. Kozak, O. A., & Kozak, M. I. (2021). Molokoproduktovyi pidkompleks u realizatsii tsilei staloho rozvytku [Dairy sub-complex in the implementation of sustainable development goals]. *Ekonomika APK*, (8), 40–57. DOI: https://doi.org/10.32317/2221-1055.202108040.

4. Zolotnytska, Y. (2025). Competitive position of the Polish and Ukrainian dairy industry. *Zagadnienia Ekonomiki Rolnej / Problems of Agricultural Economics*, 384(3), 51–73. DOI: https://doi.org/10.30858/zer/204785.

5. Stoliarchuk, N., Kielbasa, P., Dibrova, A., Dibrova, L., Nahorna, O., Kukharets, V., & Hutsol, T. (2026). Attracting investment in the modernization of Ukrainian dairy enterprises as a tool for sustainable development. *Sustainability*, 18(2), 996. DOI: https://doi.org/10.3390/su18020996.

6. Verkhovna Rada of Ukraine. (2019). *On the Basic Principles (Strategy) of the State Environmental Policy of Ukraine for the Period up to 2030*: Law of Ukraine No. 2697-VIII, February 28, 2019. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19 (accessed October 4, 2026).

7. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2022). *On approval of the Water Strategy of Ukraine for the period up to 2050*: Resolution No. 1134-p, December 9, 2022. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1134-2022-%D1%80 (accessed October 4, 2026).

8. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2024). *On approval of the Strategy for the Development of Agriculture and Rural Areas in Ukraine for the period up to 2030 and approval of the operational plan of measures for its implementation in 2025–2027*: Resolution No. 1163-p, November 15, 2024. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1163-2024-%D1%80 (accessed October 4, 2026).

9. United Nations in Ukraine. (2020). *Sustainable Development Goals. Ukraine 2020: Monitoring Report*. Kyiv. Available at: https://www.unicef.org/ukraine/media/11501/file/SDG%20Ukraine%20Monitoring%20Report%202020%20engl.pdf (accessed October 4, 2026).

10. USAID Competitive Economy Program in Ukraine. (2020). *Dairy Processing: In-depth Review of Strategic Trade Sectors in Ukraine*. Available at: https://me.gov.ua/download/609be069-a4ec-461e-813d-af8d46215d12/file.pdf (accessed October 4, 2026).

Yuliia Haibura, *Podillia State University.* ***Competitiveness of Ukraine's dairy subcomplex in the context of the sustainable development goals.***

Annotation. The purpose *of the article is to substantiate a systematic approach to assessing the competitiveness of Ukraine's dairy subcomplex in the context of the Sustainable Development Goals, identify the key economic, production and technological, social, environmental, and foreign economic factors influencing its formation, and determine strategic priorities for strengthening its competitive position in domestic and international markets.* ***Methodology of research.*** *The study employs systemic, comprehensive, and structural-functional approaches, as well as methods of analysis and synthesis, comparative analysis, structural and logical analysis, and generalization. These methods make it possible to examine the dairy subcomplex as an interconnected system of milk production, processing, and marketing, identify the main determinants of competitiveness, and establish their relationship with the Sustainable Development Goals.* ***Findings.*** *A comprehensive approach to assessing the competitiveness of Ukraine's dairy subcomplex based on economic, production and technological, social, environmental, and foreign economic indicators is substantiated. The key factors influencing competitive advantages are identified, including the stability of the raw milk supply base, dairy cattle productivity, technological modernization, investment and innovation, resource and energy efficiency, product quality and safety, and export potential. Strategic priorities for enhancing competitiveness are determined, including the development of human capital, expansion of high-value-added dairy production, strengthening cooperation among market participants, and adaptation to European requirements. The importance of combining economic efficiency, social sustainability, and environmental responsibility in accordance with the Sustainable Development Goals is established.* ***Practical value.*** *The proposed approach can be used to assess the competitive position of Ukraine's dairy subcomplex, identify development opportunities, and substantiate strategic decisions concerning milk production and processing. Its application will contribute to more efficient resource utilization, technological modernization, improved product quality and safety, enhanced food security, and expanded export opportunities in accordance with sustainable development priorities.*

Keywords: *competitiveness, dairy subcomplex, dairy production, sustainable development, Sustainable Development Goals, food security, technological modernization, investment, resource efficiency, export potential.*

Дата надходження статті: 05.10.2026
Дата прийняття статті до публікації: 02.11.2026
Дата публікації статті: 13.11.2026